

Resumé

Indoeuropæiske og uraliske (finsk-ugriske) sprog dominerer i dag Europa, men begge sprogfamilier er historisk set nyttilkomne, som skridt for skridt erstattede Europas oprindelige sprog fra bronzealderen og frem. Mødet mellem de indfødte og indtrængende kulturer var dog helt sikkert ikke den eneste interaktion, der fandt sted. Da indoeuropæisk- og uralisktalende stammer nåede til Østeuropa, var de allerede splittet op og udgjorde et kludetæppe af sprog og kulturer, som vedblev at være i kontakt og påvirke hinanden på kryds og tværs. Hvilke historiske situationer, de enkelte sprogkontakter reflekterer – om der var tale om handel, krig, social interaktion eller udveksling af opfindelser – afsløres af låneordenes karakter. Samtidig kan deres form afsløre, hvornår og i hvilken retning lånet fandt sted.

Traditionelt har sprogforskerne ment, at nærmest alle låneord mellem indoeuropæiske og uraliske sprog var lånt netop *fra* indoeuropæisk til uralisk – stort set aldrig den anden vej. Man regner med, at sådanne asymmetrier afspejler fortidige relationer, hvor folkeslaget med det långivende sprog var teknologisk og politisk overlegent på lånetidspunktet.

I denne afhandling påvises det, at nordøstlige kulturer har spillet en overraskende vigtig rolle for udformningen af vores kontinent fra forhistorisk tid til langt ind i middelalderen, og hvordan disse forhold stadig afspejles i moderne europæiske sprogs ordforråd.

Kort tid efter at de indoeuropæiske stammer ankom til Europa blev de hver især en del af nye kulturelle fællesskaber, påvirket af uraliske folkeslag nordpå. Dette fik stor indflydelse på bestemte dele af ordforrådet, især termer inden for religion og krigsførelse. Mange handelstermer (fx *pung*), ord for redskaber (fx *hammer*) og religiøse termer (fx *helvede*) stammer fra finsk-ugrisk og andre sproggrupper fra datidens nordøst. Selv vores ord *halv* kan påvises at gå tilbage til en gammel finsk handelsterm, der betyder 'reduceret, billig'.

Nogle af termerne har med pelsdyr at gøre (fx *mink*) og er udvekslet i forbindelse med den pelshandel, der foregik langs Østersøens kyster i århundreder fra romertid til hansetid. Andre dyretermer, fx en lang række ord for grise og svin, er overraskende meget ældre lån, der har forbindelse måske helt tilbage til den grubekeramiske kultur omkring 3000 f.Kr. Nogle låneord viser for første gang, at (ur)keltere og finske folk må have været i direkte kontakt med hinanden.